

PIOTR KOSMATY
Prokuratura Regionalna w Krakowie

 <https://orcid.org/0000-0002-7257-3014>

Zdrada dyplomatyczna

Diplomatic betrayal

Abstract: The aim of this article is to provide a dogmatic analysis of the crime of diplomatic betrayal as it is defined in Article 129 of the Criminal Code. The author attempts to highlight numerous interpretative difficulties associated with the vague characteristics of this type of prohibited act, such as acting to the detriment of the Republic of Poland, authorization to act on its behalf, or a foreign organization. He gives examples of quasi-states such as Transnistria, Abkhazia, and South Ossetia, in relations with which, under the current interpretation of Article 129 of the Criminal Code, it may become “dead letter.” The study also points out that greater emphasis should be placed on the possibility of damage to the image of the Polish state as a result of diplomatic treason, which, it seems, may have much more negative consequences for the Republic of Poland than other types of damage.

Keywords: diplomatic betrayal, external security, foreign government, foreign organization

1. Charakterystyka przestępstwa

Dnia 21 grudnia 1981 r. ambasador PRL w Stanach Zjednoczonych Romuald Spasowski poprosił o azyl polityczny. Decyzję tę podjął w reakcji na ogłoszenie w Polsce stanu wojennego oraz masakrę dokonaną na górnikach w Kopalni Węgla Kamiennego „Wujek”. Był jednym z dwóch ambasadorów, obok Zdzisława Rurarza z Tokio, którzy potępili stan wojenny i poprosili o azyl. Zachowanie Spasowskiego Izba Wojskowa Sądu Najwyższego uznała za zdradę dyplomatyczną (art. 130 Kodeksu karnego z 1969 r.¹) i 4 października 1982 r. został on zaocznie skazany na

¹ Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks karny. Dz.U. 1969, nr 13, poz. 94 ze zm. [dalej: k.k. z 1969 r.].

karę śmierci, pozbawienie praw publicznych na zawsze oraz przepadek mienia. 30 października 1985 r. Rada Państwa odebrała mu także obywatelstwo polskie. Po wniesieniu rewizji nadzwyczajnej 25 listopada 1990 r. Spasowski został uniewinniony, a w 1993 r. przywrócono mu polskie obywatelstwo. W 2000 r. za dopuszczenie się zdrady dyplomatycznej skazano jedną osobę, której personalia nie są publicznie znane. Prawdopodobnie wyrok zapadł po niejawnym procesie w stosunku do polskiego *attaché* wojskowego w jednym z obcych krajów. Zatem, jak wynika ze statystyk Ministerstwa Sprawiedliwości, dotychczas za popełnienie występuku zdrady dyplomatycznej prawomocnie skazane zostały tylko dwie osoby, w tym jedna w okresie PRL². Zdrada dyplomatyczna jest tak stara, jak sama dyplomacja. Jedną z najbardziej znanych zdrad dyplomatycznych w dziejach Polski była konfederacja targowicka. Na początku 2025 r. zrobiło się głośno o tym „zapomnianym” przestępstwie za sprawą byłego ministra obrony narodowej Antoniego Macierewicza. Jak przekazała w swoim komunikacie Prokuratura Krajowa, zostało wszczęte śledztwo w sprawie przestępstwa zdrady dyplomatycznej w związku z wycofaniem się przez byłego ministra z międzynarodowego programu zakupu samolotów do tankowania w powietrzu (program „Karkonosze”)³. Przystępstwo zdrady dyplomatycznej zakodowane zostało w treści przepisu art. 129 Kodeksu karnego⁴, który stanowi, że kto, będąc upoważniony do występowania w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej w stosunkach z rządem obcego państwa lub zagraniczną organizacją, działa na szkodę Rzeczypospolitej Polskiej, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10. Komentowane przestępstwo jest odpowiednikiem przestępstwa zdrady dyplomatycznej stypizowanej w art. 130 k.k. z 1969 r., nazywanej także „nadużyciem zaufania w stosunkach z zagranicą”⁵. Obecny Kodeks karny zerwał z rozwiązaniami Kodeksu karnego z 1969 r., nawiązując bezpośrednio do typu czynu zabronionego określonego w przepisie art. 106 Kodeksu karnego z 1932 r.⁶ W art. 129 k.k. znalazło się nieznane przedwojennemu kodeksowi pojęcie „zagraniczna organizacja”.

² P. Kosmaty: *Zdrada dyplomatyczna*. Rzeczpospolita. 06.11.2024. <https://pro.rp.pl/sady-i-prokuratura/art41398411-zdrada-dyplomatyczna> [dostęp: 23.03.2026].

³ *Śledztwo w sprawie „zdrady dyplomatycznej”. Antoni Macierewicz zabiera głos*. Onet. 04.01.2025. <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/sledztwo-w-sprawie-zdrady-dyplomatycznej-antoni-macierewicz-zabiera-glos/ncv5fyr> [dostęp: 03.03.2025].

⁴ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny. Tj. Dz.U. 2025, poz. 383 [dalej: k.k.].

⁵ I. Andrejew, w: I. Andrejew, W. Świda, W. Wolter: *Kodeks karny z komentarzem*. Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1973, s. 402–403; J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski: *Kodeks karny. Komentarz*. Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1977, s. 327–328.

⁶ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. Dz.U. 1932, nr 60, poz. 571 [dalej: k.k. z 1932 r.].

Przestępstwo z art. 130 § 1 k.k. z 1969 r. należało do przestępstw znamiennych skutkiem; znamieniem czynu dokonanego była określona, konkretna szkoda w zakresie politycznych lub gospodarczych interesów Polski Rzeczypospolitej Ludowej. Szkoda wyrządzona instytucji będącej mocodawcą nie wystarczała do zakwalifikowania czynu na podstawie art. 130 § 1, jeżeli nie była ona jednocześnie szkodą wyrządzoną interesom politycznym lub gospodarczym PRL⁷. Przestępstwo stypizowane w art. 129 k.k. przybrało kształt przestępstwa formalnego, które zostaje popełnione już w chwili działania sprawcy „na szkodę Rzeczypospolitej Polskiej”. Brak jest również obecnie odpowiednika typu kwalifikowanego z art. 130 § 2 k.k. z 1969 r., w którym okolicznością kwalifikującą było pełnienie przez sprawcę funkcji związanej ze szczególną odpowiedzialnością oraz popełnienie przestępstwa w trakcie pobytu za granicą. Andrzej Marek proponuje nazywać przestępstwo określone w art. 129 k.k. „przestępstwem nadużycia zaufania w stosunkach z zagranicą”⁸. Zachowanie sprawcy zdrady dyplomatycznej ma polegać na działaniu na szkodę RP, czyli będzie to każde działanie szkodliwe dla interesów Polski. Kodeks nie określa sposobu działania sprawcy tego przestępstwa, mogą to więc być czynności, które wypełniają znamiona: łapownictwa, niegospodarności, ujawnienia informacji stanowiących tajemnicę państwową, przedsiębiorstwa, nieuczciwej konkurencji itp.⁹ Sztuczna inteligencja prezentuje następującą definicję: „zdrada dyplomatyczna to działanie przedstawiciela państwa, które narusza zasady lojalności, zaufania i tajemnicy, a także szkodzi interesom narodowym. Może obejmować przekazywanie poufnych informacji obcym rządów, wspieranie wrogich działań wobec własnego państwa lub angażowanie się w akty, które podważają politykę zagraniczną swojego kraju. Zdrada dyplomatyczna jest traktowana jako poważne naruszenie obowiązków dyplomatycznych i jest niezgodna z normami prawa międzynarodowego, w tym Konwencją Wiedeńską o stosunkach dyplomatycznych z 1961 r.¹⁰, która chroni przedstawicieli państw przed działaniami szkodzącymi ich misjom. Tego rodzaju zdrada może prowadzić do zerwania stosunków dyplomatycznych, wydalenia dyplomaty z kraju przyjmującego, a także do międzynarodowych sankcji wobec państwa, z którego pochodzi osoba odpowiedzialna za zdradę. Z perspektywy politycznej zdrada dyplomatyczna może mieć

⁷ J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski: *Kodeks karny...*, s. 327.

⁸ A. Marek: *Komentarz do kodeksu karnego. Część szczególna*. Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1999, s. 22.

⁹ S. Hoc: *Przestępstwa przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej*. Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2003, s. 41–42.

¹⁰ Konwencja wiedeńska o stosunkach dyplomatycznych, sporządzona w Wiedniu dnia 18 kwietnia 1961 r. Dz.U. 1965, nr 37, poz. 232.

długofalowe konsekwencje, takie jak pogorszenie relacji międzynarodowych, utrata reputacji na arenie międzynarodowej, a nawet destabilizacja regionu. Dlatego państwa podejmują środki mające na celu ochronę swoich interesów i lojalności przedstawicieli dyplomatycznych”¹¹. W literaturze przedmiotu istnieje konsensus w zakresie zaliczenia przestępstwa zdrady dyplomatycznej do tzw. przestępstw politycznych. Przyjmuje się bowiem, że przestępstwa przeciwko państwu tradycyjnie stanowią kanon przestępstw politycznych¹².

2. Znamiona przedmiotowe zdrady dyplomatycznej

Przepis art. 129 k.k. chroni polityczne i gospodarcze interesy zewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej. Dobrami chronionymi są: bezpieczeństwo zewnętrzne, interesy ekonomiczne i polityczne naszego kraju oraz szczególny stosunek zaufania (*fiducia*) wynikający z udzielenia przez Rzeczpospolitą Polską określonej osobie mandatu (upoważnienia) do występowania w jej imieniu w relacjach z rządem obcego państwa lub zagraniczną organizacją¹³. W sferze międzynarodowych stosunków państwa polskiego przestępstwo zdrady dyplomatycznej stanowi swoisty odpowiednik przestępstwa nadużycia zaufania przez pełnomocnika w stosunkach prawnoprywatnych. W komentarzu do art. 130 k.k. z 1969 r. napisano: „pojęcie interesów Państwa wiąże się ściśle z pojęciem względnie trwałych, ważnych, aktualnych oraz przyszłych potrzeb jego obywateli; potrzeby te w toku współżycia społecznego przybierają postać interesów państwowych, a więc stanów rzeczy lub przedmiotów, których osiągnięcie czy też zachowanie za pomocą społecznie ustalonych sposobów uważa się za pożądane lub wprost niezbędne do prosperowania Państwa Ludowego i jego ludności”¹⁴. Przedstawiony pogląd wydaje się trafioną analizą pojęcia interesów państwa, oczywiście przy założeniu, że miejsce ojczyzny ludu pracującego zastąpi Rzeczpospolita Polska. Z kolei Leon Peiper w komentarzu do art. 106 k.k. z 1932 r. pisał, że „przepisy art. 106 i 107 zawierają stan faktyczny tzw. zdrady dyplomatycznej czyli działania na szkodę państwa przez jego przedstawiciela w pertraktacjach z innym państwem, co stanowi niejako odpowiednik nadużycia zaufania

¹¹ ChatGPT [dostęp: 01.03.2025].

¹² L. Gardocki: *Prawo karne*. C.H.Beck, Warszawa 1998, s. 206; K. Buchała: *Prawo karne materialne*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1989, s. 657.

¹³ P. Kardas, w: *Kodeks karny. Część szczególna*. T. 2: *Komentarz do art. 117–211a*. Red. W. Wróbel, A. Zoll. Wyd. 5. C.H.Beck, Warszawa 2017, s. 131.

¹⁴ J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski: *Kodeks karny...*, s. 327.

przez pełnomocnika w stosunkach prawno – prywatnych [...]”¹⁵. Podmiotem przestępstwa określonego w art. 129 k.k. może być tylko osoba upoważniona do występowania w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej w relacjach z rządem obcego państwa lub zagraniczną organizacją. Jest to zatem przestępstwo indywidualne właściwe (*delictum proprium*). Osoba obiektywnie nieupoważniona do występowania w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej w stosunkach zewnętrznych, nawet jeśli sama uważa się za mandatariusza, nie może zrealizować znamion typu czynu zabronionego z art. 129 k.k. Sprawcą komentowanego przestępstwa może być polski obywatel, cudzoziemiec lub bezpaństwowiec. Jeżeli osobą upoważnioną do występowania w imieniu RP był cudzoziemiec, art. 129 k.k. będzie stosowany niezależnie od przepisów obowiązujących w miejscu popełnienia przestępstwa. Przepis art. 129 k.k. nie określa miejsca popełnienia przestępstwa, jak to czynił przepis art. 130 § 2 k.k. z 1969 r., który wymagał, aby sprawca w chwili inkryminowanego zachowania znajdował się poza granicami PRL. Upoważnienie do występowania w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej może mieć charakter trwały, np. upoważnienie ambasadora, lub jednorazowy – do wykonania jednej ściśle określonej czynności, np. przeprowadzenia negocjacji dotyczących umowy międzynarodowej. Upoważnienie wynikać może wprost z przepisu prawa, umowy, decyzji właściwego organu lub dobrowolnego podjęcia określonych działań w imieniu Rzeczypospolitej, jeśli zostanie to zaakceptowane, co najmniej konkludentnie, przez odpowiedni organ posiadający kompetencje do reprezentowania państwa polskiego w tej sferze na zewnątrz¹⁶. Należy zwrócić uwagę, że przepis art. 129 k.k. zawiera znamiona, których prawidłowe odkodowanie może być trudne i może prowadzić do naruszenia gwarancyjnego charakteru prawa karnego. Pierwsza wątpliwość dotyczy precyzyjnego określenia kręgu osób upoważnionych do występowania w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej w stosunkach z rządem obcego państwa lub zagraniczną organizacją. Sytuacja jest jednoznaczna w przypadku upoważnienia wynikającego wprost z przepisów prawa, np. art. 133 ust. 1 Konstytucji RP, który ustanawia Prezydenta RP reprezentantem państwa w stosunkach zewnętrznych¹⁷. Należy przyjąć, że art. 129 k.k. obejmuje każdy rodzaj upoważnienia uznawany w ramach stosunków międzypaństwowych czy w relacjach z podmiotami zagranicznymi, niezależnie od jego źródła i formy, łącznie ze zwyczajem. Z powyższego wynika, że sprawcami zdrady dyplomatycznej mogą być

¹⁵ L. Peiper: *Komentarz do Kodeksu karnego*. Leon Frommer, Kraków 1933, s. 323.

¹⁶ P. Kardas, w: *Kodeks karny...*, s. 132.

¹⁷ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483.

np. przedstawiciele służb dyplomatycznych, konsularnych, członkowie rządu lub parlamentarzyści reprezentujący RP. Piotr Kruszyński¹⁸ uważa, że upoważnieni do występowania w imieniu RP są premier i ministrowie, ale niekoniecznie już wiceministrowie. Rację ma Zbigniew Cwiąkałski¹⁹, który zwraca uwagę na to, że w pewnych okolicznościach istnienia przestępstwa zdrady dyplomatycznej powinni być świadomi również przedstawiciele kręgów gospodarczych. Podaje przykład sytuacji, gdy ktoś formalnie związany z jakąś firmą negocjuje państwowy kontrakt zbrojeniowy lub energetyczny i występuje także w imieniu RP w stosunkach z zagraniczną organizacją, którą może być określony koncern. „Podmiotem przestępstwa może być pełnomocnik Rzplitej, upoważniony do działania w jej imieniu w stosunkach z obcym państwem. Będą tu należeli zatem zarówno stali przedstawiciele dyplomatyczni, ambasadorowie, posłowie, agenci dyplomatyczni, konsulowie, jak również osoby ad hoc do reprezentowania interesów Rzplitej powołane, jak przedstawiciele wysłani do prowadzenia rokowań pokojowych, do reprezentowania Polski w Lidze Narodów, w komisjach międzynarodowych, rozjemczych, granicznych i.t.p., wreszcie osoby, którym powierzono poszczególne misje finansowe, ekonomiczne albo polityczne wobec obcych rządów”²⁰. Według Stanisława Hoca w art. 129 k.k. chodzi przede wszystkim o przedstawicieli dyplomatycznych, konsularnych, urzędników państwowych prowadzących rozmowy w sprawach politycznych, gospodarczych, kulturalnych itp., wyższych oficerów wojska, policji, służb specjalnych²¹.

3. Zagraniczna organizacja

Znamię „zagraniczna organizacja” wymienione w typie czynu zabronionego określonego w przepisie art. 129 k.k. także może przysparzać istotnych problemów interpretacyjnych. Oczywisty brak jednoznaczności tego pojęcia na gruncie komentowanego przepisu może w praktyce prowadzić do rozwiązań trudno akceptowalnych. Nie ma wątpliwości w przypadku takich organizacji międzypaństwowych, jak: NATO, Unia Europejska, Światowa Organizacja Zdrowia, Światowa Organizacja Handlu, OBWE czy NAFTA. Większy problem wywołuje próba zdefiniowania podmiotów prawa prywatnego jako zagranicznych organizacji. Organizacja zagraniczna to taka, której ośrodek dyspozycyjny mieści się poza

¹⁸ P. Kruszyński: Wypowiedź dla TVN24.pl. 22.09.2016.

¹⁹ Z. Cwiąkałski: Wypowiedź dla TVN24.pl. 22.09.2016.

²⁰ W. Makowski: *Kodeks karny 1932. Komentarz. Część szczególna*. F. Hoesick, Warszawa 1932, s. 306–307.

²¹ *Ibidem*, s. 43.

granicami RP, choćby nawet jej przedstawicielstwo znajdowało się w kraju. Zdaniem Konrada Lipińskiego trafne wydaje się ograniczenie pojęcia zagranicznej organizacji wyłącznie do organizacji o charakterze międzynarodowym, powstałych w wyniku porozumienia innych podmiotów prawa międzynarodowego, na co wskazuje zarówno kontekst, w jakim znamię to się pojawia (obok „rządu obcego państwa”), jak i ułożenie przestępstwa z art. 129 k.k. w rozdziale XVII Kodeksu karnego²². Organizacje zagraniczne to zarazem organizacje obcego państwa i międzynarodowe; jawne lub tajne; wszelkiego rodzaju instytucje, stowarzyszenia lub związki mające charakter urzędowy lub społeczny; ich rodzaj, struktura organizacyjna, liczebność i miejsce w systemie organizacyjno-prawnym danego państwa nie mają znaczenia²³. Natalia Kłaczyńska słusznie uważa, że zagraniczna organizacja w rozumieniu art. 129 k.k. to organizacja międzynarodowa czy ponadnarodowa (ONZ, Unia Europejska, NATO itd.) lub zagraniczna organizacja krajowa. Wydaje się przy tym uzasadnione szerokie rozumienie tego ostatniego pojęcia i obejmowanie nim wszystkich podmiotów mających strukturę organizacji, niezależnie od ich charakteru i od tego, czy działają na poziomie ogólnopaństwowym, czy też nie. Przedmiotem ochrony komentowanego przepisu są bowiem interesy Rzeczypospolitej Polskiej, te zaś ucierpieć mogą niezależnie od statusu prawnego podmiotu zagranicznego, jeżeli tylko kontakty z tym podmiotem wywołują skutki dla Rzeczypospolitej jako całości (a tylko takie objęte są zakresem zastosowania art. 129 k.k., gdyż mowa w nim o występowaniu „w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej”)²⁴. Sprawca przestępstwa określonego w art. 129 k.k. nadużywa zaufania związanego z udzielonym przez Rzeczpospolitą upoważnieniem do występowania w jej imieniu w stosunkach z rządem obcego państwa lub zagraniczną organizacją. Dlatego w piśmiennictwie przyjmuje się, że zachowania mające postać działania na szkodę RP, ale niemieszczące się w zakresie posiadanego przez sprawcę upoważnienia, nie stanowią przestępstwa z art. 129 k.k.²⁵ Wśród możliwych sytuacji naruszenia „stosunku fiducyjnego” wymienia się: ujawnienie zleceń własnego rządu, szyfrów, tajemnic, wiadomości innemu państwu lub osobie prywatnej, niewykorzystanie w danych

²² K. Lipiński, w: *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*. Red. J. Giezek. Wolters Kluwer, Warszawa 2021, s. 118.

²³ A. Krukowski: *Przestępstwa przeciwko podstawowym interesom PRL*. W: *System prawa karnego*. T. 4: *O przestępstwach w szczególności*. Red. I. Andrejew, L. Kubicki, J. Waszczyński. Ossolineum, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1985, s. 41.

²⁴ N. Kłaczyńska, w: *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*. Red. J. Giezek. Wolters Kluwer, Warszawa 2014, s. 78.

²⁵ J. Wojciechowska, w: *Kodeks karny. Część szczególna*. T. 1: *Komentarz do artykułów 117–221*. Red. A. Wąsek. C.H.Beck, Warszawa 2010, s. 69.

układach wszelkich walorów posiadanych przez stronę polską, zaniechanie zawiadomienia rządu polskiego o uzyskanych przez upoważnionego wiadomościach, przyznanie obcemu państwu koncesji, które upoważniony był władny przyznać, ale nie zachodziła taka potrzeba²⁶.

4. Rząd obcego państwa

Czy można popełnić zdradę dyplomatyczną w stosunkach z Naddniestrzem, Abchazją i Osetią Południową?

Przez rząd rozumieć należy kolegialny organ władzy wykonawczej, powoływany i odwoływany przez organ przedstawicielski. Jego zadania to koordynowanie działalności administracyjnej i realizacja zadań państwa²⁷. W krajach o systemie parlamentarno-gabinetowym rząd jest wyłaniany przez parlament i odpowiedzialny przed nim (np. Wielka Brytania, Włochy, Hiszpania, Japonia). W systemie prezydenckim pracami rządu kieruje prezydent lub osoba mianowana przez niego wedle własnego uznania²⁸. W takim systemie rząd nie jest odpowiedzialny przed parlamentem, tylko przed prezydentem. Istnieje również model półprezydencki (np. Francja, Rosja), który łączy cechy obydwu systemów – prezydent wybiera premiera spośród członków partii większościowej w parlamencie oraz wskazuje rządowi kierunki polityki. Rząd ponosi wówczas podwójną odpowiedzialność – zarówno przed prezydentem, jak i parlamentem. Rząd obcego państwa to organ sprawujący władzę wykonawczą innego kraju niż Rzeczpospolita Polska, uprawniony do prowadzenia polityki wewnętrznej i zewnętrznej danego państwa, w tym upoważniony do występowania w ramach stosunków międzynarodowych. Pojęcie obcego państwa zostało użyte w szerokim znaczeniu; oznacza ono nie tylko państwo suwerenne, lecz także każdą jednostkę terytorialną, której odrębny byt jest uznany przez prawo międzynarodowe²⁹. Przypomnieć jednak należy, że w przestrzeni międzynarodowej funkcjonują takie terytoria, jak Naddniestrzańska Republika Mołdawska, która jednostronnie oderwała się od Mołdawii 2 września 1990 r. i ogłosiła niepodległość. Jest to *de facto* region autonomiczny we wschodniej Mołdawii, *de iure* państwo nieuznawane, ze stolicą w Tyraspolu. Naddniestrze posiada prezydenta, rząd, parlament i inne atrybuty przynależne organizacji państwowej. Na arenie międzynarodowej jest traktowane jako region autonomiczny Mołdawii, jej integralna

²⁶ L. Peiper: *Komentarz do Kodeksu karnego*. Leon Frommer, Kraków 1936, s. 245.

²⁷ E. Zieliński: *Nauka o państwie i polityce*. ELIPSA Dom Wydawniczy i Handlowy Włodzimierz Ulicki, Warszawa 2006.

²⁸ Ibidem, s. 180–181.

²⁹ A. Krukowski: *Przestępstwa przeciwko podstawowym interesom PRL...*, s. 41.

część. W świetle powyższego rodzi się pytanie, czy może dojść do popełnienia przestępstwa zdrady dyplomatycznej w sytuacji, w której osoba upoważniona do występowania w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej będzie zmuszona do współpracy z władzami tego autonomicznego regionu, np. na terytorium Naddniestrza dojdzie do katastrofy polskiego samolotu z przedstawicielami najwyższych władz państwowych. Podjęcie jakichkolwiek działań, związanych chociażby ze śledztwem, będzie wymagało niewątpliwie spotkań i współpracy przedstawicieli polskiego rządu z ich odpowiednikami w tym regionie autonomicznym. Trudno bowiem wyobrazić sobie sytuację, że polskie władze nie podejmą żadnych kroków tylko dlatego, że do katastrofy lotniczej doszło na terenie nieuznawanego przez prawo międzynarodowe regionu. Stan taki spowodowałoby niewątpliwie poważną szkodę wizerunkową dla państwa polskiego. Przyjmując jednoznaczne stanowisko doktryny, zgodnie z którym zdradę dyplomatyczną można popełnić tylko podczas stosunków z rządem obcego państwa lub jednostki terytorialnej, której byt jest uznawany przez prawo międzynarodowe, uznać należy, że w kontaktach z rządem „marionetkowego” kraju nie da się popełnić komentowanego przestępstwa³⁰. Można mieć wątpliwości co do takiego rozwiązania. Artykuł 129 k.k. wyraźnie ogranicza podmiotowo zakres kryminalizacji w przypadku zewnętrznych stosunków Rzeczypospolitej Polskiej z obcymi państwami jedynie do sytuacji występowania upoważnionych przedstawicieli Rzeczypospolitej Polskiej w relacjach z rządami obcych państw lub zagranicznymi organizacjami. Komentowany przepis nie obejmuje ochroną interesów Rzeczypospolitej Polskiej związanych z zewnętrznymi kontaktami z innymi państwami, jeżeli nie mają one charakteru stosunków z rządem obcego państwa lub zagraniczną organizacją. Ochronie na podstawie art. 129 k.k. nie podlegają więc np. interesy gospodarcze Rzeczypospolitej Polskiej związane ze stosunkami państwa polskiego z zagranicznymi przedsiębiorstwami, organizacjami terytorialnymi itd., które nie przyjmują formy kontaktów z rządem obcego państwa lub zagraniczną organizacją. Nie podlegają także ochronie na podstawie omawianego przepisu działania polegające na występowaniu w imieniu polskiej instytucji państwowej, prywatnej lub społecznej w stosunkach z rządem obcego państwa lub zagraniczną organizacją, jeśli osoba upoważniona posiada mandat tej instytucji, który nie jest równoznaczny z upoważnieniem do działania w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej³¹.

³⁰ Podobna sytuacja będzie miała miejsce w przypadku Abchazji i Osetii Południowej, które *nota bene* jako jedyne na świecie uznały niepodległość Naddniestrza i posiadają w Tyraspolu swoje placówki dyplomatyczne.

³¹ P. Kardas, w: *Kodeks karny...*, s. 132–133.

5. Szkoda

Znamię „działa na szkodę Rzeczypospolitej Polskiej” oznacza dowolne zachowanie (również zaniechanie), którego efektem może być powstanie szkody po stronie państwa polskiego lub jego obywateli. Wprowadzając do przestrzeni prawnej to wyjątkowo nieostre znamię, ustawodawca pozostawił doktrynie, orzecznictwu i praktyce „wypracowanie” jego znaczenia normatywnego. Możemy mówić o szkodzie majątkowej, politycznej, gospodarczej, a także **wizerunkowej**. W literaturze przedmiotu nie dość mocno akcentuje się ten ostatni rodzaj szkody, który, jak się wydaje, może przynieść dużo większe ujemne konsekwencje dla Rzeczypospolitej Polskiej niż pozostałe typy. Kryzys wizerunkowy państwa wpływa na jego odbiór na arenie międzynarodowej. Nadszarpnięcie dobrej reputacji, szczególnie w długim okresie, może mieć fatalne skutki dla interesów ekonomicznych, gospodarczych i politycznych. W najczarniejszym scenariuszu szkoda wizerunkowa może doprowadzić do spirali niechęci po stronie innych państw, prowadzącej do izolacji kraju. Dlatego tak ważne jest, aby służby dyplomatyczne dbały o właściwe postrzeganie Polski przez społeczność międzynarodową. W szczególności działanie na szkodę może polegać na: akceptowaniu niekorzystnych dla państwa polskiego rozwiązań przewidzianych w umowach międzynarodowych, doprowadzeniu do utraty zaufania w ramach takich stosunków, wyrażeniu zgody na pozbawienie określonych uprawnień, zrzeczeniu się roszczeń przysługujących państwu polskiemu czy też wyrażeniu aprobaty dla obciążenia państwa bezzasadnymi należnościami. Należy podkreślić, że w praktyce udowodnienie działania na szkodę, jeżeli nie będzie ona miała wymiaru majątkowego, będzie bardzo trudne, albowiem ocena danego zachowania jako prowadzącego np. do utraty zaufania w ramach stosunków z państwem trzecim może jednocześnie stanowić korzyść w relacjach z innym podmiotem stosunków międzynarodowych. Ocena taka może być zatem bardzo niejednoznaczna³². Sąd Najwyższy w wyroku z 21 września 1981 r. stwierdził, że „artykuł 130 § 1 k.k.”³³ w ogóle nie określa bliżej szkody, której wyrządzenie stanowi znamię tego przestępstwa (w przeciwieństwie np. do art. 134 § 1 k.k., a także art. 135 § 1 k.k., w którym jest mowa o wielkiej szkodzie dla interesów gospodarczych PRL). Pozwala to na wyciągnięcie wniosku, że pojęcie szkody należy w tym wypadku rozumieć dość szeroko, co niewątpliwie łączy

³² J. Majewski, w: *Kodeks karny. Komentarz*. Red. J. Majewski. Wolters Kluwer, Warszawa 2024, s. 799.

³³ Art. 130 k.k. z 1969 r. typizował przestępstwo zdrady dyplomatycznej.

się z tym, że przepis ten kładzie nacisk na nadużycie zaufania, które państwo ma wobec swoich funkcjonariuszy reprezentujących to państwo za granicą, na dalszym planie stawiając wysokość wyrządzonej w związku z tym szkody. Niemniej jednak – chodzi tu bowiem o interesy państwowe – należy stwierdzić, że wspomniany przepis może mieć zastosowanie jedynie wówczas, gdy w wyniku przestępstwa dojdzie do uszczerbku w dziedzinie trwałych, ważnych, aktualnych lub przyszłych interesów ogółu obywateli, przy czym mogą to być szkody zarówno w sferze politycznej, jak i gospodarczej³⁴. Brak dookreślenia sposobu zachowania sprawcy przesądza, że działanie na szkodę może zarówno nastąpić w ramach kompetencji przyznanych osobie upoważnionej do reprezentowania RP, jak i stanowić ich przekroczenie. Kryminalizacja z art. 129 k.k. nie obejmuje natomiast takich zachowań, które być może pośrednio oddziałują w sposób negatywny na interes (wizerunek) Rzeczypospolitej Polskiej, jednak popełnione są niejako „przy okazji” występowania w imieniu państwa polskiego, np. kradzież w hotelu, której dopuszcza się umocowany przedstawiciel RP w trakcie zakwaterowania w związku z pełnieniem misji³⁵. Komentując przepis art. 106 k.k. z 1932 r., Wacław Makowski napisał, że „obiektywnie działanie musi być szkodliwe dla Rzplitej, t. j. zawierać w sobie możliwość spowodowania szkody; rzeczywiste przyczynienie szkód nie jest konieczne; okoliczność, że wskutek przedsięwziętych środków zapobiegawczych szkody uniknięto, nie wpływa na stan faktyczny przestępstwa. Szkodliwość musi tu być rozumiana w znaczeniu szerokim, jako zarówno straty poniesione, jak utracone lub możliwe do utracenia korzyści, które Rzplita z umów lub rokowań międzynarodowych mogłaby osiągnąć. Szkodliwość należy do cech faktycznych przestępstwa i ulega ocenie stosownie do okoliczności każdego poszczególnego wypadku na podstawie całości warunków i cech działania³⁶. Przedstawiony pogląd można w całości odnieść do współczesnego rozumienia szkody uregulowanej w art. 129 k.k. Niezwykle trafna jest teza zawarta w przedwojennym orzeczeniu Sądu Najwyższego, zgodnie z którą „każde działanie sprawcy sprzeczne z interesem Państwa w zakresie organizacji tej czy innej dziedziny życia zbiorowego, jest działaniem na szkodę Państwa. Nie jest przy tym konieczne, aby szkoda rzeczywiście nastąpiła, lecz wystarcza sama możliwość jej powstania³⁷”.

³⁴ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 września 1981 r. I KR 171/81. OSNKW 1981/11/65. LEX nr 19738.

³⁵ J. Wojciechowska, w: *Kodeks karny...*, art. 129, nt. 4.

³⁶ W. Makowski: *Kodeks karny 1932...*, s. 307–308.

³⁷ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 1934 r. OSN 1935/246.

6. Strona podmiotowa zdrady dyplomatycznej

W doktrynie panuje zgoda odnośnie do strony podmiotowej przestępstwa stypizowanego w art. 129 k.k. Zdrada dyplomatyczna może być popełniona umyślnie w zamiarze bezpośrednim lub ewentualnym; wymagane jest stwierdzenie, że sprawca chciał narazić na szkodę interesy RP albo przewidywał realną możliwość, iż jego zachowanie zagraża interesom RP, i z tym się godził³⁸. Do znamion tego typu czynu zabronionego nie należą pobudki, jakimi kieruje się sprawca³⁹. L. Peiper pisał w komentarzu do Kodeksu karnego z 1932 r., że przestępstwo z art. 106, jako będące zbrodnią, popełnić można wyłącznie z winy umyślnej⁴⁰.

7. Zagrożenie

W porównaniu z poprzednim stanem prawnym znacznemu obniżeniu uległa sankcja przewidziana za popełnienie zdrady dyplomatycznej. Artykuł 130 § 1 k.k. z 1969 r. przewidywał karę pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3 albo 25 lat pozbawienia wolności. Przestępstwo z art. 129 k.k. zagrożone jest karą pozbawienia wolności od roku do lat 10. W przypadku prawomocnego skazania sprawcy za przestępstwo z art. 129 k.k. może on zostać pozbawiony praw publicznych na podstawie art. 40 § 2 k.k. Sąd będzie mógł również orzec środek karny w postaci zakazu zajmowania określonego stanowiska (art. 41 § 1 k.k.). Stanie się tak, gdy sąd ustali, że sprawca zdrady dyplomatycznej nadużył przy popełnieniu przestępstwa stanowiska albo okazał, że dalsze zajmowanie stanowiska zagraża istotnym dobrom chronionym prawem, w tym wypadku interesom Rzeczypospolitej. Możliwy jest kumulatywny zbieg przepisu art. 129 k.k. i art. 127 k.k., jeśli działanie na szkodę interesów Rzeczypospolitej Polskiej godzić może w dobro, niepodległość, integralność terytorialną lub konstytucyjny ustrój Rzeczypospolitej Polskiej oraz zostało podjęte przez sprawcę w porozumieniu z innymi osobami. Możliwy jest także kumulatywny zbieg komentowanego przepisu z art. 130 k.k. i art. 265 k.k. Sąd może orzec zamiast przewidzianej w treści przepisu kary jednocześnie karę pozbawienia wolności oraz karę ograniczenia wolności (art. 37b k.k.). Przestępstwo określone w art. 129 k.k. jest przestępstwem publicznoskargowym, ściganym z urzędu. Ustawodawca w art. 131 § 2 k.k. przewidział klauzulę niekaralności wobec sprawcy,

³⁸ S. Hoc: *Przestępstwa...*, s. 43.

³⁹ J. Wojciechowska, w: *Kodeks karny...*, s. 69.

⁴⁰ L. Peiper: *Komentarz do Kodeksu karnego...*, 1933, s. 324.

który dobrowolnie poniechał dalszej działalności i podjął istotne starania zmierzające do zapobieżenia popełnieniu zamierzonego czynu zabronionego oraz ujawnił wobec organu powołanego do ścigania przestępstw wszystkie istotne okoliczności popełnionego czynu.

8. Zakończenie

W obecnej mocno skomplikowanej i niepewnej sytuacji międzynarodowej wzrasta rola norm prawa karnego mogących przyczynić się do poprawienia bezpieczeństwa zewnętrznego Rzeczypospolitej Polskiej. Przepisy takie funkcjonują w rozdziale XVII Kodeksu karnego, zatytułowanym *Przestępstwa przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej*. Wśród nich znajduje się art. 129, będący przedmiotem analizy w niniejszym artykule. Ze względu na jego nikłe zastosowanie w praktyce wymiaru sprawiedliwości (dwa skazania, w tym jedno w PRL) nie „dopracował” się on orzecznictwa oraz obfitego dorobku doktryny. Jest to z pewnością niekorzystny stan rzeczy, biorąc pod uwagę daleko idącą nieostrość znamion określających ten typ czynu zabronionego. Interpretacja takich znamion, jak: szkoda Rzeczypospolitej w stosunkach międzynarodowych, upoważnienie do występowania w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej, organizacja międzynarodowa, może przybrać nieograniczoną, szeroką postać. Ponadto, jak próbowano wykazać, przepis może być „martwy” w stosunkach dyplomatycznych z nieuznawanymi na arenie międzynarodowej quasi-państwowymi organizacjami. Być może teraz jest najlepszy moment, aby ustawodawca pochylił się nad kształtem przepisu typizującego przestępstwo zdrady dyplomatycznej. Poza tym należy zwrócić większą uwagę na możliwość wystąpienia szkody wizerunkowej dla państwa polskiego będącej następstwem zdrady dyplomatycznej. Jak się wydaje, może ona przynieść dużo większe ujemne konsekwencje dla Rzeczypospolitej Polskiej niż pozostałe rodzaje szkody, prowadząc nawet do izolacji kraju. Dlatego tak ważne jest, aby służby dyplomatyczne dbały o właściwe postrzeganie Polski przez społeczność międzynarodową.

Bibliografia

Literatura

- Andrejew I., Świda W., Wolter W.: *Kodeks karny z komentarzem*. Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1973.
- Bafia J., Mioduski K., Siewierski M.: *Kodeks karny. Komentarz*. Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1977.

- Buchała K.: *Prawo karne materialne*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1989.
- Gardocki L.: *Prawo karne*. C.H.Beck, Warszawa 1998.
- Hoc S.: *Przestępstwa przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej*. Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2003.
- Kardas P., w: *Kodeks karny. Część szczególna. T. 2: Komentarz do art. 117–211a*. Red. W. Wróbel, A. Zoll. Wyd. 5. C.H.Beck, Warszawa 2017.
- Kłączyńska N., w: *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*. Red. J. Giezek. Wolters Kluwer, Warszawa 2014.
- Krukowski A.: *Przestępstwa przeciwko podstawowym interesom PRL. W: System prawa karnego. T. 4: O przestępstwach w szczególności*. Red. I. Andrejew, L. Kubicki, J. Waszczyński. Ossolineum, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1985, s. 17–125.
- Lipiński K., w: *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*. Red. J. Giezek. Wolters Kluwer, Warszawa 2021.
- Majewski J., w: *Kodeks karny. Komentarz*. Red. J. Majewski. Wolters Kluwer, Warszawa 2024.
- Makowski W.: *Kodeks karny 1932. Komentarz. Część szczególna*. F. Hoesick, Warszawa 1932.
- Marek A.: *Komentarz do kodeksu karnego. Część szczególna*. Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1999.
- Peiper L.: *Komentarz do Kodeksu karnego*. Leon Frommer, Kraków 1933.
- Peiper L.: *Komentarz do Kodeksu karnego*. Leon Frommer, Kraków 1936.
- Wojciechowska J., w: *Kodeks karny. Część szczególna. T. 1: Komentarz do artykułów 117–221*. Red. A. Wąsek. C.H.Beck, Warszawa 2010.
- Zieliński E.: *Nauka o państwie i polityce*. ELIPSA Dom Wydawniczy i Handlowy Włodzimierz Ulicki, Warszawa 2006.

Akty prawne

- Konwencja wiedeńska o stosunkach dyplomatycznych, sporządzona w Wiedniu dnia 18 kwietnia 1961 r. Dz.U. 1965, nr 37, poz. 232.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483.
- Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks karny. Dz.U. 1969, nr 13, poz. 94 ze zm.
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny. T.j. Dz.U. 2025, poz. 383.
- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. Dz.U. 1932, nr 60, poz. 571.

Orzecznictwo

- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 1934 r. OSN 1935/246.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 września 1981 r. I KR 171/81.
OSNKW 1981/11/65. LEX nr 19738.

Strony internetowe

ChatGPT [dostęp: 01.03.2025].

Kosmaty P.: *Zdrada dyplomatyczna*. Rzeczpospolita. 06.11.2024. <https://pro.rp.pl/sady-i-prokuratura/art41398411-zdrada-dyplomatyczna> [dostęp: 23.03.2026].

Śledztwo w sprawie „zdrady dyplomatycznej”. Antoni Macierewicz zabiera głos. Onet. 04.01.2025. <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/sledztwo-w-sprawie-zdrady-dyplomatycznej-antoni-macierewicz-zabiera-glos/ncv5fyr> [dostęp: 03.03.2025].